

СФРАГІСТИЧНІ СТУДІЇ

УДК 94(447)

Ігор Ситий

ПЕЧАТКИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ, ДУХОВНИХ УСТАНОВ ТА ПОЛІЦМЕЙСТЕРІВ І ПОЛОВИНИ ХІХ ст. (за матеріалами Державного архіву Чернігівської області)

У статті аналізуються печатки навчальних закладів, духовних установ, полицмейстерів Чернігівської губернії та споріднених з нею територій І половини ХІХ ст.

Ключові слова: печатка, навчальний заклад, духовна установа, Чернігівська губернія.

Зазначена тема відноситься до малодосліджених у вітчизняній сфрагістиці. І досі не маємо жодної спеціалізованої статті. Певною мірою заповнити цю прогалину можуть наші знахідки у Державному архіві Чернігівської області. З цією метою нами був опрацьований фонд «Черниговская духовная семинария». Загалом виявлено 13 печаток з хронологічними рамками 1803–1833 рр. Серед них превалюють печатки овальної форми (11), круглих – 2. Обидві форми найбільш зручні для розміщення розлогого напису. Напис складається з ідентифікуючої назви предмета («ПЕЧАТЬ») та назви установи («КИЕВСКАГО : АКАДЕМИЧЕСКАГО ПРАВЛЕНИЯ») чи посади («ПОЛИЦМЕЙСТЕРА ЧЕРНИГОВ:») російською мовою. Іноді біля зображення писали дату створення структури. Для відокремлення слів використовуються крапки, двокрапки, зірочки. З метою втиснення розлогого напису в обмежене коло робочої частини матриці скорочують слова. Домінуючим зображенням є герб Російської імперії. На українських теренах його широке запровадження в сфрагістиці відноситься до часів Павла I¹. Враховуючи підпорядкованість освіти церкви в зображення деінде додавали релігійні символи (всевидоче око, хрести, напис «МАРІЯ»). Цікавим є зображення на печатці Харківського колегіуму. Тут через символіку віддзеркалені основні факультети закладу, у т. ч. створений у 1805 р. медичний. Аналіз зображень свідчить про їхню підпорядкованість головним ідеологічним засадам імперії – самодержавство, православна віра, народність. Звідси відсутня різниця в зображеннях печаток між світськими та духовними навчальними закладами.

Функціонально печатки призначалися для легітимізації офіційних документів, у такому разі їх прикладали під відповідним текстом, та для охорони від сторонніх змісту листування, у такому разі їх прикладали ззовні на конверті.

Виявлені печатки окреслюють перед нами широке коло зв'язків чернігівської семінарії зі спорідненими закладами України, Білорусі та Росії; світськими та духовними структурами.

Нижче подаємо опис виявлених печаток за абеткою. Схема опису: назва, техніка та матеріал виготовлення, форма, розмір, зображення, написи, назва та дата документа,

© Ситий Ігор Миколайович – кандидат історичних наук, науковий співробітник музею ім.В.Тарновського.

на якому виявлений відбиток; прикінцевий протокол, якщо в ньому йдеться про печатку, архівний шифр.

ПЕЧАТКИ

1. Білоруського семінарського правління. На червоному сургучі, овальна, 40x34 мм. Зображення: герб Російської імперії на тлі мальтійського хреста, по колу напис: «ПЕЧАТЬ ПРАВЛЕНИЯ БѢЛОРУССКОЙ СЕМИНАРИИ». Атестат від 20.05.1804 р. Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 364; від 22.07.1804 р. – Арк. 367.

2. Київського академічного правління. Сажова, овальна, 41x38 мм. Зображення: герб Російської імперії під всевидючим оком, по колу напис: «ПЕЧАТЬ: КІЕВСКАГО : АКАДЕМИЧЕСКАГО ПРАВЛЕНИЯ :». Атестат від 8.08.1803 р.: «Сей аттестат за подписом и печатью ... дан». Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 118, 119; від 27.06.1804 р. – Арк. 363; від 18.04.1806 р. Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 373.

3. Київського академічного правління. Сажова, овальна, 38x34 мм. Зображення: герб Російської імперії, по колу напис: «ПЕЧАТЬ КІЕВСКАГО : АКАДЕМИЧЕСКАГО ПРАВЛЕНИЯ». Атестат від 28.09.1817 р. Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 304.

4. Київського семінарського правління. На червоному сургучу. Овальна, 36x31 мм. Зображення: герб Російської імперії, під великою короною дата «1817»; обабіч хвоста – «IX», «28»; по колу напис: «ПЕЧ КІЕВСКА : СЕМИНАРСКАГО ПРАВЛЕНИЯ». «Билет» від 19.11.1817 р.: «С приложением казенной печати дан». Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 323; від 1.02.1818 р. – Арк. 334; від 3.02.1818 р. – Арк. 335, 336, 338; від 25.01.1818 р. – Арк. 337; від 11.03.1818 р. – Арк. 355, 356; від 17.11.1817 р. – Арк. 361.

5. Новгород-Сіверських духовних училищ. На червоному сургучі, овальна, 33x27 мм. Зображення: герб Російської імперії, по колу напис: «ПЕЧАТЬ ДУХОВНЫХЪ НОВГОРОД. СѢВЕРСК. УЧИЛИЩЪ». Свідоцтво від 11.07.1833 р. Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 674зв., 675зв., 676зв., 677зв., 678зв., 679зв., 680зв., 681зв., 690зв., 691зв., 692зв., 693зв., 694зв., 695зв., 702зв., 703зв., 704зв., 705зв., 706зв., 707зв., 708зв., 709зв., 710зв., 720зв., 721зв., 722зв., 723зв., 724зв., 725зв., 732зв., 733зв., 734зв., 735зв., 736зв., 737зв., 738зв.

6. Переяславського семінарського правління. Сажова, овальна, 35x30 мм. Зображення: герб Російської імперії, на грудях орла у щитку вензель «П І», по колу напис: «ПЕРЕЯСЛАВ. СЕМИНАРСК. ПРАВЛЕНИЯ ПЕЧАТЬ». Атестат від 21.09.1803 р.: «Сей аттестат из переяславскаго семинарскаго правления за подписом и печатью дан». Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 120.

7. Полтавського семінарського правління. На червоному сургучі, овальна, 30x20 мм. Зображення: герб Російської імперії, по колу напис: «ПЕЧАТЬ [ПОЛТАВСКАГО] [СЕМИНА]РСКАГО ПРАВЛЕНИЯ». Свідоцтво від 12.06.1806 р.: «За подписом и печатью для предъявления дано». Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 380, 381.

8. Севських духовних училищ. Сажова, овальна, 30x27 мм. Зображення: герб Російської імперії, по колу напис: «* ПЕЧАТЬ : СѢВСКИХЪ ДУХОВНЫХЪ : УЧИЛИЩЪ». Свідоцтво від 15.07.1833 р. Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 780, 781, 782.

9. Харківського колегіуму. На червоному сургучі, кругла, діаметр 34 мм. Зображення: угорі стрічка з 3 хрестами, під нею у картуші герб Російської імперії, на грудях орла у щиті напис «МАРІЯ», під орлом – змія обвиває чашу; по колу напис: «ПЕЧАТЬ Х[АРКОВСКАГО] КОЛЛЕГИ[У]МЪ». Лист в Чернігівську семінарію за [1806] р. Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 531зв.

10. Чернігівських духовних училищ. Сажова, овальна, 32x28 мм. Зображення: герб Російської імперії, під великою короною дата «1817», обабіч хвоста орла дата «XII», «16»; по колу напис: «* ПЕЧАТЬ ЧЕРНИГОВСК: ДУХОВН: УЧИЛИЩЪ». Свідоцтво від 1.09.1833 р.: «Дано ему ... надлежащим подписом и печатью сие свидетельство». Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 443, 444зв., 445зв., 446зв., 447зв., 448зв., 458зв., 459, 460зв., 461зв., 462зв., 463зв., 470зв., 471зв., 472зв., 473зв., 474зв., 475, 476, 477зв., 478зв., 479, 490зв., 491, 492зв., 493зв., 494зв., 495, 496, 504, 505, 506, 507, 508, 509зв., 510, 511, 520, 521зв., 522, 523зв., 524, 525зв., 526зв., 527зв., 528зв., 538зв., 539зв.,

540зв., 541зв., 542зв., 543зв., 544зв., 545, 546, 547, 548, 549, 562, 563, 564, 565зв., 566зв., 567, 568зв., 569зв., 578зв., 578зв., 579, 580зв., 581, 582зв., 583, 584, 585, 586зв., 587зв., 598, 599, 600, 601зв., 602зв., 603, 610зв., 611, 612зв., 613зв., 614зв., 615зв., 616зв., 617зв., 618, 619зв., 630зв., 631зв., 632зв., 633зв., 634, 635, 636, 644, 645зв., 646, 647зв., 648зв., 649, 650, 651, 652зв., 664, 665.

11. Чернігівського поліцмейстера. Сажова, кругла, діаметр 31 мм. Зображення: герб Російської імперії, під ним напис: «ПОЛИЦМЕЙСТЕРА ЧЕРНИГОВ:», нижче – 2 лаврові гілки, зв'язані стрічкою. «Прошение» від 28.02.1833 р. Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 894зв.

12. Чернігівської духовної дикастерії. На коричневому сургучі, овальна, 40х32 мм. Зображення: герб Російської імперії на тлі мальгійського хреста, по колу напис: «ПЕЧАТЬ ЧЕРНИГОВСКОЙ ДУХ... ДИКАСТЕРИИ». «Уведомление» від 16.12.1833 р. Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 1016зв.

13. Чернігівської духовної консисторії. На червоному сургучі, овальна, 38х35 мм. Зображення: герб Російської імперії під всевидючим оком, по колу напис: «ПЕЧАТЪ ДУХОВНОИ ЧЕРНИГОВСКОЙ КОНСІСТОРИИ». Указ від 16.09.1805 р. Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 281зв.; від 20.09.1805 р. – Арк. 282 зв.; від 8.12.1805 р. – Арк. 308зв.; від 14.11.1805 р. – Арк. 335зв.

Мал. 1.

Мал. 2.

Мал. 3.

Мал. 4.

Мал. 5.

Мал. 6.

Мал. 7.

Мал. 8.

Мал. 9а.

Мал. 9б.

Мал. 10.

Мал. 11.

Мал. 12а.

Мал. 12б.

Мал.13а.

Мал. 13б.

В статье анализируются печати учебных заведений, церковных учреждений, полицмейстеров Черниговской губернии и смежных с нею территорий I половины XIX в.

Ключевые слова: печать, учебное заведение, церковное учреждение, Черниговская губерния.

The author of the article analyses seals of educational and church institutions, seals of police' chiefs of Chernigov province and neighboring territories in the first half of XIX century.

Key words: seal, educational institution, church institution, Chernigov province.

1. Румянцева В. Эмблемы земель и гербы городов Левобережной Украины периода феодализма. – К.: Наукова думка, 1986. – С. 102.

